

Handlingsplan Lamm

För att öka svensk lammproduktion

2016-01-20

Sammanfattning	4
Inledning	6
Bakgrund	7
Produktion och marknadsutveckling i stort	7
Lamm- och fårkött på den svenska marknaden	8
Ull på den svenska marknaden	9
Skinn på den svenska marknaden	9
Export	10
Semin	10
Kött	10
Skinn	12
Ull	12
Lammproducenternas investeringsvilja	12
Konkurrensvillkor för svensk lammproduktion	13
Produktionsvillkor för svensk lammnäring	14
Produktionssystem	15
Produktionsrådgivning	17
Forskning och utveckling	18
Stöd och Regler	19
Mål och Åtgärder	21
Marknad	21
Slutsatser	21
Mål	21
Åtgärder	21
Export	22
Slutsatser	22
Mål	22
Åtgärder	22
Produktion	22
Slutsatser	22
Mål	22
Åtgärder	23
Ull och Skinn	24
Ull	24
Slutsatser	24
Mål	24
Åtgärder	24

Skinn	25
Slutsatser	25
Mål	25
Åtgärder	25
Stöd och Regler	25
Stödsystemet	25
Slutsatser	25
Mål	25
Åtgärder	25
Enklare stöd och regler	26
Slutsatser	26
Mål	26
Åtgärder	26
Sänkta kostnader	27
Slutsatser	27
Mål	27
Åtgärder	27
Tydlig politisk viljeriktning för stärkt konkurrenskraft och tillväxt	28
Slutsatser	28
Mål	28
Åtgärder	28
Kontroller	29
Slutsats	29
Mål	29
Åtgärder	29

Sammanfattning

Svensk lammproduktion kännetecknas av god djuromsorg och låg användning av läkemedel. År 2014 var knappt en tredjedel av den totala konsumtionen av lamm- och fårkött i Sverige av svenskt ursprung. I en enkätstudie, utförd på uppdrag av Svenskt Kött, där företrädare för branschen har svarat på frågor om svensk lammkötskvalitet har man konstaterat att det finns en stor marknadspotential för ett ökat utbud av svenskt lammkött på den svenska marknaden. Det intresse för kvalitets- och premiumkött som finns i Sverige idag öppnar upp för uppfödarkoncept som kan skapa en merbetalning för lammköttet. Hälften av de tillfrågade tror också på en stor marknadspotential för fårkött. Det finns alltså en god efterfrågan av svenskt lammkött på den svenska marknaden samt en god efterfrågan på skinn av rätt kvalitet. Trots detta så har ökningen av svensk lammproduktion stagnerat.

Den svenska lammproducenten får ett lägre avräkningspris än sina kollegor inom EU samtidigt som man har en högre kostnadsnivå. För att öka lönsamheten inom svensk lammproduktion krävs åtgärder både för att öka intäkterna, minska kostnaderna och öka produktiviteten på gårdarna. För att öka svensk lammproduktion krävs också att rovdjursproblematiken hanteras.

I mars 2015 tog branschen initiativ till att skapa en handlingsplan för svensk lammproduktion. Målsättningen med Handlingsplan Lamm är att öka svensk lammproduktion. Arbetet med att ta fram Handlingsplan Lamm har skett i arbetsgrupper, samordnade av Svenska Köttföretagen, där hela värdekedjans aktörer samt myndigheter har varit involverade. Arbetet har övervakats av en styrgrupp där representanter från slakterierna, Svenska Fåravelsförbundet, LRF Kött, handel, Jordbruksverket och Näringsdepartementet ingår. Handlingsplanen är indelad i fem olika målområden; marknad, export, produktion, ull och skinn samt stöd och regler.

Inom varje målområde har satts delmål som alla ska bidra till en ökad svensk lammproduktion. Delmålen är enligt följande:

- Säkrad efterfrågan för svenskt lammkött som ger en stabil och långsiktig prisbild
- Att uppnå Scrapie-status "försumbar risk"
- Att möjliggöra för export av livdjur och semin från Sverige
- Att utreda möjligheterna för export av andra delar av lammet än de som normalt konsumeras i Sverige
- Att öka produktionen med 0,2 sålda lamm per tacka fram till 2020
- Att öka 50 gram i daglig tillväxt på lammen till 2020
- Att höja snittklassningen på slaktlamm till R, 2+ och 19,5 kg till år 2020
- Att nå ökad lönsamhet inom svensk lammproduktion
- Öka värdet på all svensk ull
- Öka värdet på alla svenska skinn
- Ökat förtroende och acceptans för stödsystemet
- Enklare stöd och regler
- Arbeta för sänkta kostnader så väl inom produktionen som för administrationen runt stödhanteringen
- Att arbeta för en tydlig politisk viljeriktning för stärkt konkurrenskraft och tillväxt

- Arbeta för tydlighet, trygghet, effektivitet och ett bra bemötande i samband med kontroller

Kopplat till ovanstående delmål finns sammanlagt 81 åtgärder i handlingsplanen. Den eller de aktörer som är ansvariga för att genomföra åtgärderna anges tillsammans med aktuell åtgärd. Ansvaret att genomföra åtgärder är fördelat bland aktörer i hela värdekedjan.

Följande aktörer har deltagit i arbetsgrupperna: HKScan, Bergendahls, Business of Sweden, Gimrarna, Gård & Djurhälsan, Hushållningssällskapet, Jordbruksverket, KLS Ugglarps, Kött och Charkföretagen, Lammproducenterna, Livsmedelsverket, LRF, LRF Kött, LRF Konsult, Svensk Dagligvaruhandel, Svenska Fåravelsförbundet, Svenska Köttföretagen och Svenskt Kött.

Den gemensamma ambitionen har varit en handlingsplan som är så relevant och användbar som möjligt för samtliga involverade aktörer. Handlingsplanen utgör därmed ett viktigt underlag i det fortsatta arbetet med att långsiktigt stärka svensk lammproduktion.

Inledning

I mars 2015 tog branschen initiativ till att skapa en handlingsplan för svensk lammproduktion. Målsättningen med Handlingsplan Lamm är att öka svensk lammproduktion. Arbetet med att ta fram Handlingsplan Lamm har skett i arbetsgrupper, samordnade av Svenska Köttföretagen, där hela värdekedjans aktörer samt myndigheter har varit involverade. Arbetet har övervakats av en styrgrupp där representanter från slakterierna, Svenska Fåravelsförbundet, LRF Kött, handel, Jordbruksverket och Näringsdepartementet ingår. Handlingsplanen är indelad i fem olika målområden; marknad, export, produktion, ull och skinn samt stöd och regler.

Enligt FAO:s och OECD:s prognos för utvecklingen av jordbruket i världen mellan 2015 och 2024 kommer lammproduktionen öka snabbare de kommande tio åren än under det senaste decenniet som en följd av en växande efterfrågan från den ökande medelklassen i Kina och Mellanöstern. Utvecklingsländerna kommer att stå för den största delen av ökningen. Kina, världens största producent av får- och lammkött, beräknas att stå för fyrtio procent av den prognosticerade ökningen. Samtidigt förväntas Australiens och Nya Zeelands andel av fårköttproduktionen vara fortsatt stabil under prognosperioden.

Svensk lammproduktion kännetecknas av god djuromsorg och låg användning av läkemedel. År 2014 var knappt en tredjedel av den totala konsumtionen av lamm- och fårkött i Sverige av svenskt ursprung. I en enkätstudie, utförd på uppdrag av Svenskt Kött, där företrädare för branschen har svarat på frågor om svensk lammköttskvalitet har man konstaterat att det finns en stor marknadspotential för ett ökat utbud av svenskt lammkött på den svenska marknaden. Det intresse för kvalitets- och premiumkött som finns i Sverige idag öppnar upp för uppfödarkoncept som kan skapa en merbetalning för lammköttet. Hälften av de tillfrågade tror också på en stor marknadspotential för fårkött. Det finns alltså en god efterfrågan av svenskt lammkött på den svenska marknaden samt en god efterfrågan på skinn av rätt kvalitet. Trots detta så har ökningen av svensk lammproduktion stagnerat.

Bakgrund

Produktion och marknadsutveckling i stort

Det produceras ca 14 000 000 ton lammkött per år i världen varav 4 300 000 ton i Kina som är världens största producent av lammkött. EU och Indien producerar vardera ca 950 000 ton lammkött per år och därefter följer Australien med en årsproduktion på ca 716 000 ton lammkött. Både produktionen och konsumtionen av lammkött i EU förväntas stagnera efter att ha minskat stadigt sedan 2000. Självförsörjningsgraden ligger på 88 procent i EU och förväntas öka något ytterligare fram till 2024¹. Under de senaste fem åren har EU haft en mycket positiv exportutveckling och exporterar omkring åtta procent av produktionen till bl.a. länder som Libyen, Hong Kong och Libanon².

Huvudproducenterna inom EU på lammkött är Storbritannien med Skottland i spetsen samt Spanien, Grekland och Frankrike. Tillsammans står de för 68 procent av EUs totala produktion. Importen till EU kommer huvudsakligen från Nya Zeeland och Australien, tillsammans står de för 94 procent utav importen varav 84 procent kommer från Nya Zeeland.

Världsmarknadsprisutveckling för lammkött

För lammkött har världsmarknadspriset sjunkit något sedan 2012 då det låg på 5,16 USD till nuvarande nivå på 4,31 USD per kg (motsvarande ca 44,60 SEK respektive 37,20 SEK per kg vid en dollarkurs på 8,63 SEK). Prognosen som görs av OECD-FAO visar på i stort sett oförändrat världsmarknadspris fram till 2024 med en liten minskning under 2015 till 2017.

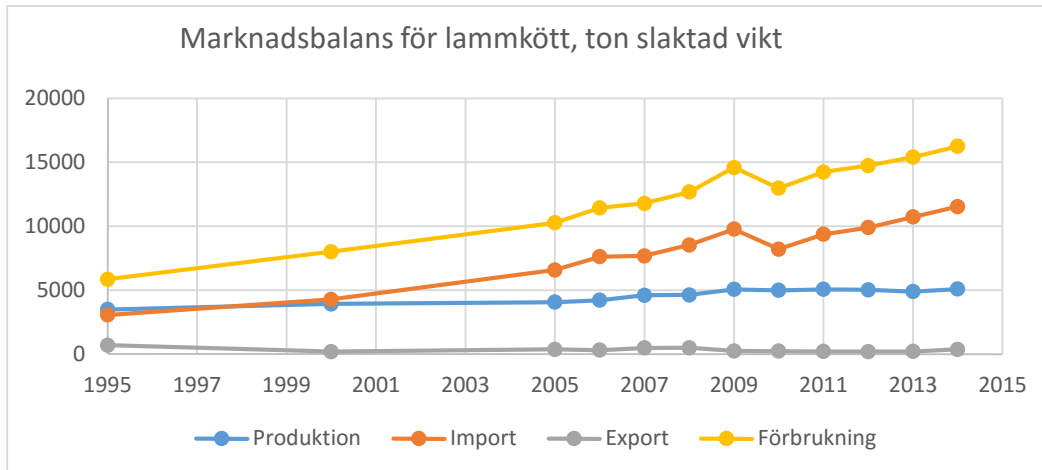
Marknadsbalans för lammkött

Under 2014 producerades det ca 5 000 ton får- och lammkött i Sverige. Förbrukningen var 16 000 ton vilket ger en självförsörjningsgraden på 31 procent 2014. Under första halvåret 2015 var produktionen och självförsörjningsgraden oförändrad mot motsvarande period 2014.

Importen av lammkött kommer i huvudsak från Nya Zeeland och Irland, ungefär likvärdiga volymer och tillsammans utgör de 50 procent av den totala importen. Exporten av lammkött går i huvudsak till Finland, ca 80 procent och har ökat med nästan 70 procent fram till tredje kvartalet 2015 jämfört med motsvarande period 2014.

¹ Källa: OECD-FAO Agricultural Outlook 2015-2024

² Källa: http://ec.europa.eu/agriculture/sheep-goats/index_en.htm

Figur 1. Marknadsbalans för lammkött för åren 1995-2014³

Vid EU-inträdet låg självförsörjningsgraden för lammkött på 60 procent och har därefter sjunkit vilket beror på att den kraftiga förbrukningsökningen sedan 1995 till stor del har tillgodosetts genom ökad import⁴, se figur 1.

Antal får och företag

Sedan EU-inträdet har lammen ökat stadigt fram till 2011, minskade något under åren 2012-2013 för att åter vända uppåt i antal 2014-2015, se tabell 1.

Tabell 1. Förändringen av antal tackor, baggar och lamm för åren 1995, 2011, 2013 och 2015

	1995	2011	2014	2015
Tackor och baggar	195 439	296 712	287 303	288 675
Lamm	266 410	325 999	301 454	306 078
Får totalt	461 849	622 711	588 757	594 753

Antal företag med lammproduktion har minskat sedan 1995 fram till 2005 från 10 000 till 7 600. Därefter har de åter ökat i antal och var i juni 2015 ca 9 000 stycken. Genomsnittlig besättningsstorlek har ökat från 19,5 tackor och baggar 1995 till ca 32 tackor och baggar per besättning 2015⁵.

Lamm- och fårkött på den svenska marknaden

År 2014 konsumerades drygt 16 000 ton lamm- och fårkött i Sverige. Andelen svenskt lamm- och fårkött av total konsumtionen uppgick till knappt en knapp tredjedel. I en enkätstudie, utförd på uppdrag av Svenskt Kött, där företrädare för branschen har svarat på frågor om svensk lamm- och fårköttskvalitet har man konstaterat att det finns en stor marknadspotential för ett ökat utbud av svenskt lamm- och fårkött på den svenska marknaden. Det intresse för kvalitets- och premiumkött som

³ Källa: Bearbetad av Jordbruksverket efter data från Statistiska Centralbyrån

⁴ Källa: Jordbruksverket och Statistiska centralbyrån

⁵ Källa: Jordbruksverket

finns i Sverige idag öppnar upp för uppfödarkoncept som kan skapa en merbetalning för lammköttet. Hälften av de tillfrågade tror också på en stor marknadspotential för fårkött.

År 2014 fanns det 81 slakterier som slaktade får och lamm i Sverige, 55 av dessa slaktade mer än 300 får och lamm per år. En betydande del av lamm- och fårslakten i Sverige sker på många små slakterier. Slakten är ojämnt fördelad över året, ca 70 procent av lamm- och fårslakten sker mellan september och december. Kvaliteten på det svenska lamm- och fårköttet har stora variationer beroende både på årstidsvariationer samt stora variationer av hanteringen av slaktkroppen efter slakt. Det finns en stor potential i en bättre slutgödning av lamm och för slakterierna att gemensamt komma fram till åtgärder som kan stärka den svenska lammköttskvaliteten.

Ull på den svenska marknaden

Ullbranschen i Sverige är fragmenterad och utgörs av fårägare, spinnerier, väverier och mindre hantverks- och designföretag. Det finns ullhantering i mindre skala med möjlighet att samla in ull över större geografiska områden i Sverige, där Toarps gård är den största aktören. Det finns dock inte någon nationell klassificering av ull, vilket är en förutsättning för en rationell hantering. Större delen av den svenska ullen slängs, bränns upp eller grävs ned. Den traditionella svenska ullen är inte den mest lämpliga att bära närmast kroppen på grund av dess grovlek, men den har ofta en hög glans och finns i nyanser från vitt till svart vilket är en av dess unika egenskaper.

En stor andel av den svenska ullen är för grov för konventionella användningsområden inom den textila branschen. Det finns dock flera realistiska produktalternativ såsom geotextil, isolering och ull i avfallshantering om vi hade haft möjlighet att på ett effektivt sätt ta tillvara på den svenska ullen.

Beroende på ras skulle också den svenska ullen kunna användas till produktion av tyg (t ex Tweed), vadmal, stickat, garn, mattor, filter, tovat och pläddar. I dag används den svenska ullen främst till hantverksmässiga syften som t ex garner för handstickning och tovning, men även till pläddar och mattor. Då det inte finns någon samordnad insamling av ullen i Sverige idag så är det enskilda köpare som återkopplar ullens kvalitet tillbaka till fårägarna. T ex spinnerierna köper ullen direkt från fårägarna och förmedlar samtidigt vilken ull som efterfrågas.

Norge har också, i likhet med Sverige, problem med att marknadsföra sin ull internationellt med konkurrensen från bl.a. Merinoullen. Norge har dock en marknadsfördel i sin nationalförknippade lusekofta som utgörs av norsk ull traditionellt. Norsk ull klassificeras enligt Norsk Ullstandard inom 16 olika kategorier. Uppskattningsvis blir 78 procent av den norska ullen årligen levererad och klassificerad av en av Norturas sju stycken ullstationer. Mellan 20 och 30 procent av den klassificerade ullen går till inhemsk produktion, resten exporteras.

Skinn på den svenska marknaden

Det finns en stor efterfrågan på lammskinn från rasen Gotlandsfår på den svenska marknaden. Dessa lammskinn är också mycket efterfrågande för export. De allra flesta av dessa lammskinn tar fårägaren tillbaka som så kallade återtag i samband med att fåret slaktas på slakteri. Mot en avgift saltas och transporteras lammskinnen vidare för skinnberedning, därefter levereras skinnen till fårägaren för försäljning. Försäljningen sker antingen via egna försäljningskanaler eller för försäljning till en mindre aktör som förädlar och säljer skinnen vidare till kund. Om lammskinn från Gotlandsfår säljs till slakteriet i samband med slakt så ersätts det för närvarande med 260 kr för ett godkänt skinn. Skinnberedningen

kostar mellan 300 och 500 kr beroende på skinnets kvalitet och skinnens framtida användningsområde. Värdet på ett färdigberett lammskinn från rasen Gotlandsfår varierar från ca 1 000 kr upp till i unika fall så höga priser som 6 000 kr.

För närvarande så görs ingen vidare kategorisering av skinn från övriga raser i Sverige. Dessa benämns ofta som vita skinn utan någon vidare kvalitetsbedömning. För närvarande är det ett överskott av dessa skinn i Sverige. Det bedöms dock att det finns en stor potential på den svenska marknaden. Idag säljs i huvudsak importerade skinn i svensk handel.

Huvuddelen av de svenska slakterierna säljer sina lammskinn till SCAN-HIDE eller via Kontrollhudar International AB som är ett helägt dotterbolag till SCAN-HIDE. Dessa skinn går i huvudsak till länder inom EU, men beroende på marknadsläge exporteras skinnen även till länder utom EU.

Export

Semin

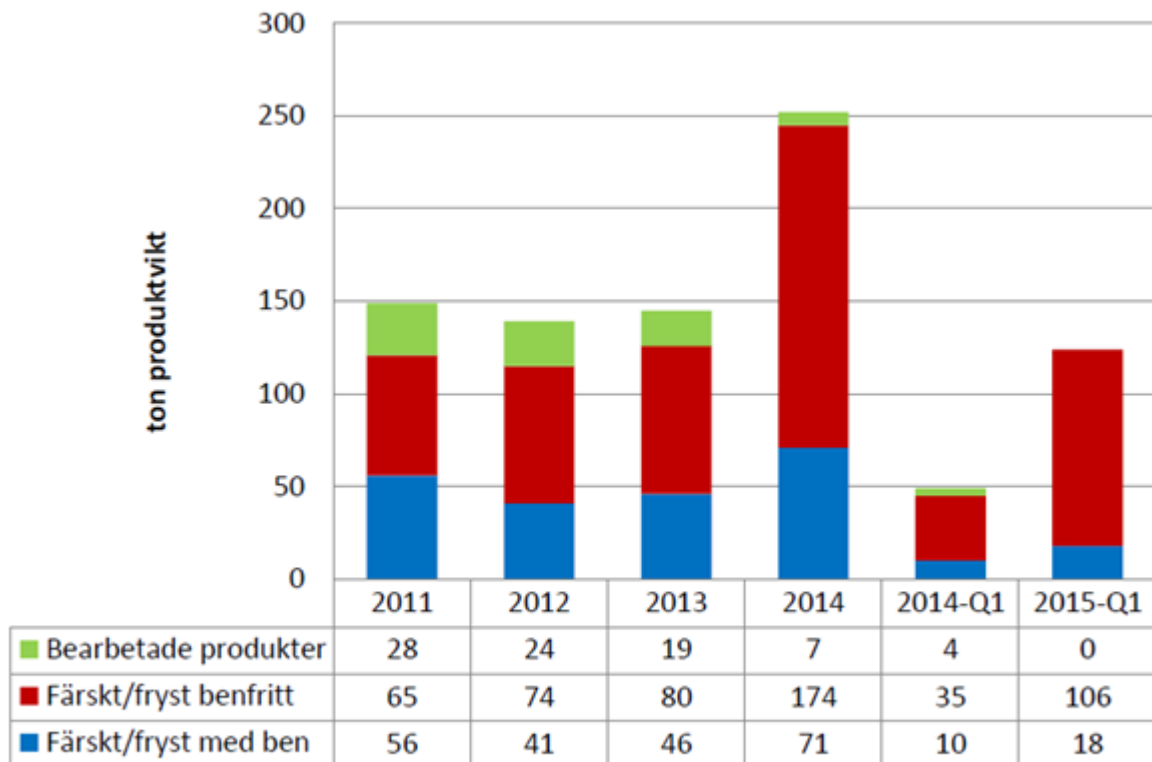
Det finns ett intresse från Danmark, USA och Norge att importera svenskt avelsmaterial. Exempelvis är Gotlandsfåret en ras som är unik för Sverige och som efterfrågas utomlands. Idag finns dock ingen fungerande seminverksamhet i Sverige. För att en exportsatsning ska möjliggöras behöver en sådan startas upp. Därför har Svenska Fåravelsförbundet under 2015 startat upp ett pilotprojekt, med syfte att testa rutiner inför en större nationell satsning på seminverksamhet. Utöver detta krävs ett godkänt exportcertifikat för att få exportera till USA. För att få exportera semin och livdjur till EU-länder krävs att Sverige får Scapiestatus "försumbar risk", vilket Jordbruksverket har ansökt om.

Kött

2014 producerades 5 090 ton får- och lammkött i Sverige. Exporten uppgick till 370 ton, vilket motsvarar 7,2 procent av den totala produktionen⁶. EU är tredje största exportör, efter Nya Zeeland och Australien. 2014 skedde den främsta exporten från EU till Libyen (48 procent) och Hongkong (16 procent), vilket är i enighet med åren före. EU:s prognos på kort sikt visar att produktionen kommer att öka svagt de kommande två år. Även importen ökar samtidigt som exporten står stilla.

Den svenska exporten av får- och lammkött ökade kraftigt både 2014 och det första kvartalet 2015 (se figur 2) och det är främst benfritt kött till Danmark och Finland som har ökat. Den svenska exporten av får- och lammkött är emellertid mycket liten och utöver dessa två destinationer finns endast en liten export till Norge.

⁶ Källa: Marknadsrapport får- och lammkött juni 2015. Jordbruksverket

Figur 2. Export av svenskt får- och lammkött under åren 2011 till och med första kvartalet 2015⁷

Ett sätt att öka de svenska lantbrukarnas och slakteriernas lönsamhet är att få avsättning för andra delar än kvalitetskött, till en högre prisnivå än vad som sker idag. Det gäller främst de delar av djuret som normalt inte efterfrågas av svenska konsumenter. Kött- och charkföretagen bedömer att Japan, Ryssland och Kina är potentiella marknader.

FAO (FN:s livsmedels- och jordbrukarorganisation) bedömer att den globala efterfrågan på kött kommer att öka fram till 2050. En växande befolkning, ökade inkomster och förändrade konsumtionsmönster gör att det i framtiden kan komma att öppnas exportmarknader även för andra kött detaljer. Att vid detta tillfälle redan ha etablerade relationer kan vara en fördel för Sveriges framtida köttexport.

Det ligger ofta ett omfattande och långvarigt arbete från myndigheter och politiker bakom tillträde till exportmarknader i tredje land. När det gäller produkter av animaliskt ursprung (livsmedel, avelsmaterial, animaliska biprodukter m.m.) krävs ofta att Sverige godkänns av tredje land för produkten i fråga. Detta kallas landsgodkännande. Därutöver detta måste anläggningarna vara godkända, ett så kallat anläggningsgodkännande. Utöver tillträde till marknaden krävs också kunskap om lagar, regler och kultur för respektive land. Regeringen har sedan några år tillbaka avsatt medel för att utveckla exporten till tredje land. Jordbruksverket och Livsmedelsverket har fått medel för att öppna marknader i tredje land. I regleringsbrevet för 2016 föreslås anslagen för exportfrämjande arbete att öka ytterligare.

⁷ Källa: Bearbetad av Jordbruksverket efter data från Statistiska Centralbyrån

Skinn

År 2012 redovisades projektet "Skinnriket - Gotländska lammskinsprodukter på export". I projektet inleddes samarbete med tre nya exportmarknader, butiker i Helsingfors, London och New York⁸. Förhoppningen med exporten var att göra produktionen mindre konjunkturkänslig, eftersom merparten av försäljningen dittills skett till turister. Det fanns också möjlighet att ta ut högre priser för skinnen, eftersom de gotländska skinnen är unika och därför kan säljas som en premiumprodukt. Vita lammskinn är inte intressanta för exportmarknaden, då det finns ett överflöd av dessa. I övrigt är det svårt att bedöma exportmarknader för lammskinn. Det beror på att större delen av skinnförsäljningen sker direkt från lammproducenternas egna webbshoppar.

Ull

Kvaliteten och därmed användningsområdet på ullen avgörs bl.a. av ras, säsong, hur fåren hålls och hur ullen hanteras och sorteras vid klippningen. I Sverige föds får traditionellt inte upp endast för sin ull och svensk ull anses generellt för grovfibrig för kläindustrin. Svensk ull används istället ofta till hantverk, plädar och mattor. Efterfrågan på ull med grövre fibrer är generellt låg och dessutom är produkten konkurrensutsatt av syntetfibrer och bomull.

Många producenter tycker inte att det är värt merarbetet att ta vara på ullen. Ofta krävs stora mängder för att få sålt ullen och det saknas ett utbrett system för lagring, uppsamling och förmedling. Den försäljning av svensk ull som finns sker ofta direkt mellan producent och mindre aktörer. Detta gör att större delen av den svenska ullen kasseras. Av denna anledning är det också svårt att veta hur stor den svenska ullproduktionen faktiskt är, en grov skattning kan vara ca två kg per tacka och år. Innan förädling, försäljning och eventuella exportsatsningar kan verkställas måste det därför till ett system för att ta till vara på och sortera svensk ull. Det måste också finnas en efterfrågan som betalar merarbetet för att ta tillvara ullen.

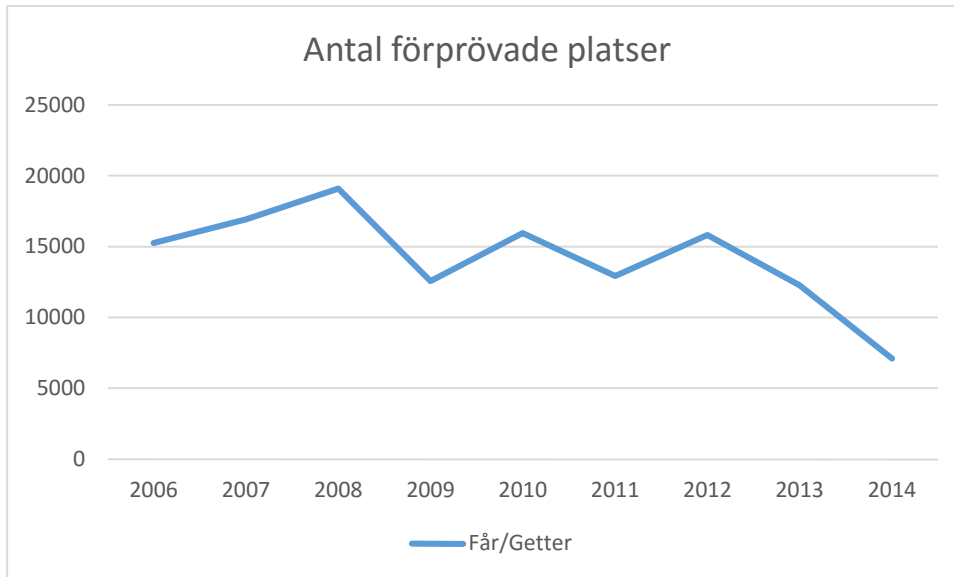
Lammproducenternas investeringsvilja

Lammproducenternas investeringsvilja kan mätas i antal förprövade plaster. Erfarenhetsmässigt kommer förprövade platser i regel också att resultera i genomförda investeringar. Antalet förprövade platser för får och getter minskade kraftigt under 2014 i jämförelse med åren innan⁹. Enbart 7 106 platser 2014 förprövades, vilket kan jämföras med 2012 och 2013 då 15 811 respektive 12 263 platser förprövades, se figur 3.

Kvoten mellan antal tackor och baggar, 287 300 , och antal förprövade platser, 7 106, motsvarar en livslängd hos investeringarna på drygt 40 år och en investeringstakt på ca 2,5 procent. Fortsätter investeringstakten vara så låg kommer produktionen på sikt att minska. Det svenska avräkningspriset har haft en positiv utveckling men det är fortfarande lågt i jämförelse med många andra länder. Så trots en stor efterfrågan på svenskt lamm så är investeringsviljan för närvarande låg. En förklaring kan även vara osäkerheten i stödsystemet där villkor och regler ändras med allt kortare intervall vilket är olyckligt i en produktion där stöden är en viktig del av intäkterna.

⁸ Källa: Slutrapport för Skinnriket – Gotländska lammskinsprodukter på export

⁹ Källa: Jordbruksverket

Figur 3. Antal förprovade platser för får och getter¹⁰

Lammproduktionen skiljer sig från annan animalieproduktion på så vis att det tillkommer nya producenter samtidigt som förhållandevis många avvecklar sin produktion efter några år. Att starta upp med lammproduktion är i regel inte lika starkt kopplat till tunga investeringar som t ex gris- eller mjölkproduktion, men svårigheten i att få lönsamhet i produktionen gör uthålligheten låg och att man väljer att avveckla produktion i förtid. För att uppnå lönsamhet krävs en väl fungerande produktion i rationella kostnadseffektiva byggnader.

Konkurrensvillkor för svensk lammproduktion

Svensk lammproduktion kännetecknas av ett mycket gott djurskydd och låg användning av läkemedel. Svensk lagstiftning är betydligt hårdare än i övriga länder, i EU finns enbart ett övergripande direktiv för alla djurslag och därmed ingen gemensam lagstiftning för medlemsländerna. Det gör att lagstiftning runt uppfödning av får och lamm varierar kraftigt mellan länder inom EU liksom mellan länder utanför EU.

Flera länder inom EU har möjlighet att bevilja dispens från kravet på bedövning före slakt när det rör sig om religiös slakt. Denna dispensmöjlighet utnyttjas rutinmässigt av många slakterier i berörda länder och det bedöms att mängden kött som härrör från djur som inte bedövats före avblodningen vida överstiger efterfrågan bland de religiösa konsumenterna. Det innebär att kött från djur som inte är bedövade innan slakt kan hamna hos svenska konsumenter utan någon form av märkning.

EU-kommissionen begärde under 2010 in information från medlemsstaterna om omfattningen av djur som slaktas utan föregående bedövning, men sådana uppgifter var i många länder svåra att få fram. Irland har dock rapporterat att 34 procent av lammen slaktas utan bedövning. I Frankrike är motsvarande siffra 54 procent enligt en studie från 2006/2007¹¹. I Sverige bedövas alltid får och lamm innan slakt. Halalslakt är tillåtet i Sverige om djuren är bedövade.

¹⁰ Källa: Jordbruksverket

¹¹ Källa: Gård & Djurhälsan

Rutinmässiga operativa ingrepp såsom kastration och svanskupering sker inte i svensk fårhållning. Syftet med kastration är bl.a. att förhindra tjuvbetäckningar när lammen blivit köns mogna. I Sverige löser man detta genom att istället skilja på tacklamm och bagglamm. Syftet med svanskupering är att förhindra att avföring samlas i pälsen under svansen. I Sverige hanteras detta istället bl.a. genom förebyggande åtgärder för att motverka diarré hos fåren. I de flesta andra länder, såsom Nya Zeeland och Irland, sker kastration och svanskupering rutinmässigt. Dessa ingrepp genomförs utan bedövning eller smärtlindring, vilket är förbjudet i Sverige. I Sverige har alla får och lamm tillgång till en fast golvyta. I övriga EU-länder är det tillåtet med spaltgolv¹². I länder utanför EU, såsom t ex Nya Zeeland är det tillåtet att ge hormoner i tillväxtfrämjande syfte. Detta är inte tillåtet i Sverige.

I Sverige har vi under lång tid arbetat för friska djur och ansvarsfull användning av läkemedel. Tack vare detta systematiska arbete har Sverige en låg förbrukning av läkemedel¹³. Bekämpnings- och kontrollprogram tillämpas för vissa av de sjukdomar som kan driva upp läkemedelsanvändningen, såsom Maedi-Visna och fotröta. I övriga EU-länder såväl som i Nya Zeeland, Australien och USA, finns ett antal smittsamma djursjukdomar som driver upp läkemedelsanvändningen, sjukdomar som inte förekommer i Sverige¹⁴. I Sverige ges en stor andel av all antibiotika som individbehandling, vilket innebär att endast sjuka djur behandlas. I övriga EU-länder ges upp till 90 procent av antibiotika till större djurgrupper¹⁵.

Produktionsvillkor för svensk lammnäring

Svensk lammproduktion kännetecknas av ett mycket gott djurskydd och låg användning av antibiotika. Det finns en god efterfrågan av svenskt lammkött på den svenska marknaden samt en god efterfrågan på skinn av rätt kvalitet. Trots detta så har ökningen av svensk lammproduktion stagnerat.

I en undersökning som genomfördes på uppdrag av LRF Kött, där lönsamheten på tretton svenska lammgårdar undersöktes, konstaterades att det är svårt att uppnå lönsamhet i svensk lammproduktion. Ingen av de undersökta gårdarna hade utrymme för nyinvesteringar och jämförelsen visade att kostnaden för arbete är en tung post bland de jämförda gårdarna.

Benchmarkingsystemet Agri Benchmark, där Sverige inte är medlem idag, visar i sin rapport för 2015 att de europeiska länderna har en relativt låg lönsamhet i sin lammproduktion. Gårdar från bl.a. Tyskland, Spanien, Irland och Storbritannien finns med i jämförelsen och knappt hälften av dessa hade en negativ vinstmarginal. Det var totalt 21 gårdar med i jämförelsen från länder utanför Europa, av dessa gårdar hade endast två gårdar en negativ vinstmarginal. Enligt Jordbruksverkets marknadsrapport för får- och lammproduktion, publicerad i juni 2015, har det svenska avräkningspriset för lamm legat under EU:s genomsnitt under den senaste tioårsperioden.

Många lammproducenter i Sverige använder sig av produktionsuppföljningsprogrammet Elitlamm. Elitlamm vänder sig till både avels- och produktionsbesättningar samt besättningar som inriktar sig på bevarandearbete. Under 2014 var 2 384 st. besättningar anslutna till Elitlamm och antalet anslutna besättningar ökar för varje år. Beräkningar utförda av Fåravelsförbundet uppskattar att vi för närvarande säljer i genomsnitt 0,9-1,1 lamm per tacka i Sverige. Agri Benchmarkrapporten för 2015 visar på ett spann mellan 0,6 till 1,6 avvanda lamm per tacka för de länder som finns med i jämförelsen.

¹² Källa: Gård & Djurhälsan

¹³ Källa: Gård & Djurhälsan

¹⁴ Källa: Gård & Djurhälsan

¹⁵ Källa: Gård & Djurhälsan

De europeiska gårdarna i jämförelsen avvänjer mellan 1,1 till 1,6 lamm per tacka. Det är dock viktigt att poängtera att siffrorna från Agri Benchmark inte nödvändigtvis speglar genomsnittsproduktionen i de deltagande länderna utan jämförelsen avser specifika gårdar.

Sammanfattningsvis erhåller den svenska lammproducenten ett lägre avräkningspris än sina kollegor inom EU, kostnaderna är högre och produktiviteten är relativt låg. För att öka lönsamheten inom svensk lammproduktion krävs åtgärder både för att öka intäkterna, minska kostnaderna och öka produktiviteten.

Produktionssystem

Enligt en rapport från Jordbruksverket¹⁶ så finns största andelen tackor och baggar, 14 procent, i Västra Götalands län följt av drygt elva procent i Gotlands län och tio procent i Skåne län. Tillsammans återfinns knappt 36 procent av landets tackor och baggar i dessa tre län. Minst antal tackor och baggar finns i Norrbottens län där andelen får av landets totala antal får uppgår till drygt en procent. Enligt Jordbruksverkets djurräkning fanns det i juni 2015 594 670 får och lamm i Sverige, varav 288 675 var vuxna djur (tackor och baggar).

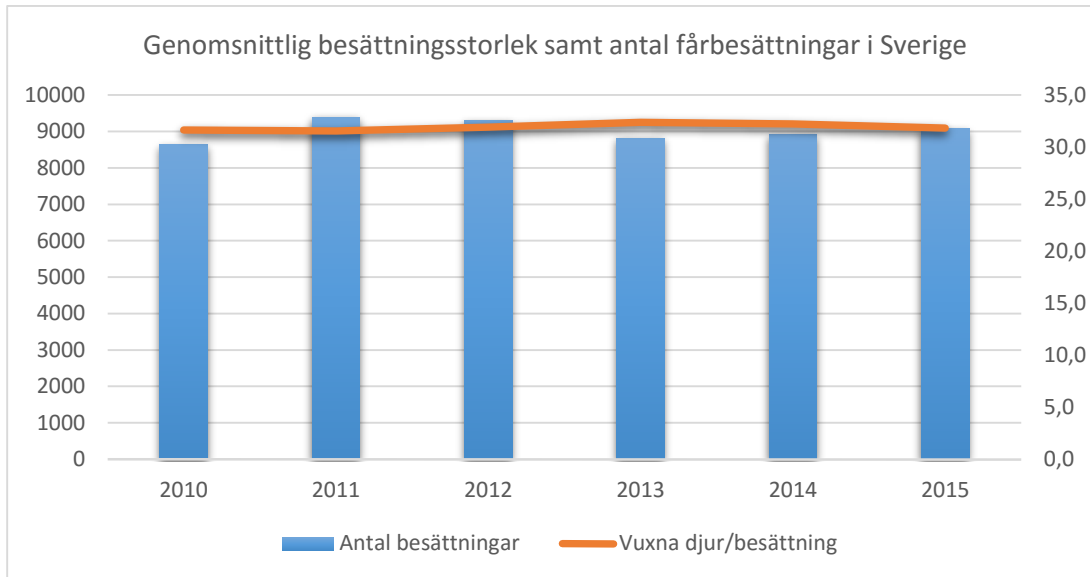
Svensk lammproduktion bedrivs i små besättningar med en genomsnittlig besättningsstorlek på knappt 32 tackor per besättning. I juni 2015 fanns det 9 074 besättningar med får och lamm i Sverige¹⁷. Majoriteten av företagen producerar enbart kött till försäljning, knappt en fjärdedel av fårföretagen uppgav att de även säljer skinn och endast tre procent uppgav att de förutom kött även producerar ull till försäljning¹⁸. Statistik från 2013¹⁹ visade att andelen företag med färre än 50 baggar och tackor uppgick till 84 procent. I dessa besättningar återfanns 42 procent av fåren. Endast 25 besättningar (0,3 procent) hade fler än 500 tackor och baggar, vilket motsvarade fem procent av fåren. Majoriteten av besättningarna bedriver lammproduktion som deltidssysselsättning.

¹⁶ Källa: Svensk fårnäring, en lägesrapport 2012:07. Jordbruksverket

¹⁷ Källa: Husdjur i juni 2015. Jordbruksverket

¹⁸ Källa: Svensk fårnäring, en lägesrapport 2012:07. Jordbruksverket

¹⁹ Källa: Jordbruket i siffror. Jordbruksverket

Figur 4. Genomsnittlig besättningsstorlek samt antal fårbesättningar i Sverige under åren 2010-2015²⁰

Figur 4 ovan visar utvecklingen av antalet fårbesättningar samt genomsnittlig besättningsstorlek i Sverige mellan år 2010 och 2015. Den genomsnittliga besättningsstorleken har i stort sett varit oförändrad under de senaste fem åren. Motsvarande struktur kan ses inom svensk dikalvsproduktion. I produktionsgrenar där miljöersättningar för betesmarker utgör en betydande del av intäkterna och därmed också är en viktig faktor för lönsamheten är tillgången på stödberättigad betesmark helt avgörande för att en utökning av besättningen ska kunna genomföras. År 2012 angav fårproducenter i en enkät, utförd av Jordbruksverket, att den vanligaste anledningen till att man planerar att bibehålla samma antal får under den närmaste treårsperioden är att det antal djur man har idag är tillräckligt för att hålla betesmarkerna öppna och att det är anpassat till företagets förutsättningar²¹.

Svensk lammproduktion kan delas in i följande produktionsformer; vårlamm, höstlamm och vinterlamm. Benämningen härrör från vilken tid på året lammen slaktas. Vårlamm föds på vintern och slaktas på våren vid tre till fem månaders ålder, höstlamm föds på våren och slaktas under hösten vid ca sex månaders ålder efter avslutad betessäsongs och vinterlamm är födda under sen vår eller sommar. Vinterlammen stallas in efter betessäsongen och utfodras för att bli tunga nog för att slaktas under vintern. Majoriteten av lammen är fortfarande uppfödda som höstlamm vilket är det traditionella sättet att producera lamm i Sverige. Då går tackan med sina lamm under sommaren och har därmed störst näringsbehov sommartid och kan därmed beta större arealer. Den absoluta majoriteten av besättningarna är integrerade, vilket innebär att lammen föds upp i samma besättning från födsel till slakt.

I Sverige finns drygt 15 fårraser med olika egenskaper. I Elitlamm (det svenska avels- och härstamningsregistret för får) kategoriseras raserna efter deras produktionsegenskaper. Lantraser som härstammar från Sverige eller Finland, är kortsvansade och lite spensligare, som t ex Finullsfår och Ryafår samt flera andra olika ursprungliga lantraser. Kötraser som från början har importerats till Sverige från olika länder har grövre kroppar och längre svansar. Hit hör t ex Texel, Suffolk, Dorset samt flera andra raser. Leicesterfåret benämns i regel som en köttras men används ofta för sina

²⁰ Källa: Jordbruksverket

²¹ Källa: Svensk fårnäring, en lägesrapport 2012:07. Jordbruksverket

påsegenskaper och ligger således i viss mån i närheten av pälsraserna. Pälsfåren består av Gotlandsfår och Gutefår. En stor andel av fåren i Sverige är korsningar där man kombinerar flera rasers goda egenskaper. Alla raser används för produktion av lammkött. Gotlandsfår är den till antalet största rasen.

På grund av små ekonomiska marginaler i lammköttproduktionen och en struktur med många små besättningar är enkla byggnader vanliga och mycket arbete görs manuellt. Många gånger används byggnader som ursprungligen har byggts för andra ändamål än lammproduktion, t ex gamla kostallar, logar m.m. Djupströbädd är det vanligaste underlaget i svenska stallar för lammproduktion. Ofta i takt med att besättningsstorleken ökar blir det av såväl tids- som arbetsmiljöskäl allt viktigare med rationella inhysnings- och utfodringssystem. Eftersom djuren går ute på bete under sommaren skiljer sig byggnadsbehovet mellan de olika produktionsformerna åt. Större byggnadsarea krävs om tackor och lamm inhyses inomhus under uppfödningen som i produktionen av vårlamm, jämfört med om man enbart har dräktiga tackor inomhus under vintern och föder upp lammen på bete som i uppfödning av höstlamm. Vid egen produktion av vinterlamm stallas både tackorna och lammen in för vintern och lammen kräver särskilt utrymme vid slutgödningen.

Produktionsrådgivning

I juni 2015 uppskattades att det fanns ca 9 100 företag med får och totalt ca 595 000 får i Sverige²². Majoriteten av besättningarna är små och statistik från 2013²³ visade att andelen företag med färre än 50 baggar och tackor uppgick till 84 procent (se tabell 2). I dessa besättningar återfanns 42 procent av fåren. Endast 25 besättningar (0,3 procent) hade fler än 500 tackor och baggar, vilket motsvarade fem procent av fåren.

Tabell 2. Struktur på den svenska lammnäringen²⁴

Besättnings- storlek (tackor och baggar)	Tackor och baggar Antal	Företag	
		Antal	andel
enbart lamm	.	52	0,6%
1-49	120 287	7 410	83,5%
50-99	56 285	850	9,6%
100-199	52 219	392	4,4%
200-299	19 906	83	0,9%
300-399	13 202	39	0,4%
400-499	8 041	18	0,2%
>500	15 580	25	0,3%
Samtliga	285 520	8 869	100,0%

Majoriteten av besättningarna är små och bedriver lammproduktion som deltidssysselsättning. Det finns också en stor omsättning på lammproducenter, och flera startar upp nya besättningar. Därför finns det alltid en grupp producenter som är i behov av baskunskap om fårskötsel och hur man börjar

²² Källa: Husdjur i juni 2015. Jordbruksverket

²³ Källa: Jordbruket i siffror. Jordbruksverket

²⁴ Modifierad efter Jordbruket i siffror. Jordbruksverket

med lammproduktion. Utöver deltidsföretagarna finns de som har större besättningar och lammproduktion som huvudsaklig verksamhet. Denna grupp efterfrågar spetsrådgivning, där större hänsyn tas till företagsekonomi.

Strukturen på rådgivningen för lammproducenter är idag inte samlad inom ett rådgivningsföretag. De rådgivare som är verksamma är egna företagare eller anställda på något Hushållningssällskap. Inom Gård & Djurhälsan finns rådgivning inom djurhälsa. Det finns även enskilda personer på Länsstyrelserna och vissa fårföretagare som anordnar kurser. Totalt uppskattas antalet rådgivare och kurshållare till 10-15 personer. Några av rådgivarna har former för samverkan och kompetensutveckling inom lammproduktion.

På uppdrag av LRF genomfördes 2006 en enkätstudie²⁵ som visade att lammproducenter och verksamma inom branschen efterfrågade en mer effektiv rådgivning. Främst såg man ett behov av produktionsrådgivning i form av utfodringsrådgivning, råd vid byggnation samt hjälp med resultatanalyser. För att näringen skulle kunna utvecklas efterfrågades också ökad förekomst av produktions- och resultatuppföljning, samt utvärdering och utveckling av de produktionssystem som finns i Sverige. Kompetensutveckling av såväl företagare, rådgivare och veterinärer ansågs viktigt att satsa på.

Trots önskemål om en mer omfattande rådgivning visade en enkätundersökning av Gård & Djurhälsan (2015) att betalningsviljan för rådgivning är mycket låg bland lammproducenter. Betalningsviljan var störst för veterinärrådgivning och det var också den tjänst som köptes i störst utsträckning. De främsta anledningarna till att inte köpa rådgivning uppgavs vara att man själv söker upp den kunskap man behöver och att rådgivning är för dyrt. Dock kan utfallet av enkäten diskuteras då Gård & Djurhälsan är ett företag som främst förknippas med veterinära tjänster och inte tidigare fokuserat på produktionsrådgivning.

Forskning och utveckling

Den nyligen genomförda Konkurrenskraftsutredningen konstaterar att lantbruksforskningen som bedrivs har i ökad grad fått karaktär av grundforskning och den tidigare sektorsanknytningen har blivit mindre tydlig. Ökad vikt läggs vid forskningens vetenskapliga kvalitet framför relevans och nytta för näringarna. Forskning som inom livsmedelssektorn bedrivs vid många universitet och högskolor i landet. Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU, är den största aktören för lantbruksforskning i landet. SLU sorteras under Landsbygdsdepartementet. SLU:s verksamhet har förändrats över tid. Universitets vision är i dag att vara ett universitet i världsklass inom livs- och miljövetenskaper. Utanför universiteten och högskolorna finns Institutet för jordbruks- och miljöteknik, JTI, ett tekniskt forskningsinstitut med verksamhet inom produktion och teknik, miljö och energiteknik samt SP-Food and Bioscience med forskning och utveckling inom livsmedelsbranschen. Forskning och utveckling inom framför allt djurhälsa och djurhållning bedrivs även vid Statens veterinärmedicinska anstalt, SVA.

Mindre utvecklingsprojekt och praktiska studier på gårdar bedrivs av bl.a. Gård & Djurhälsan, Fåravelsförbundet samt andra aktörer. Tillämpbar forskning och utbildning är avgörande för att svensk lammproduktion ska kunna fortsätta att utvecklas.

²⁵ Källa: Aktiviteter inom svensk fårnäring, en kartläggning av aktiviteter inom svensk fårnäring 2002-2006

Stöd och Regler

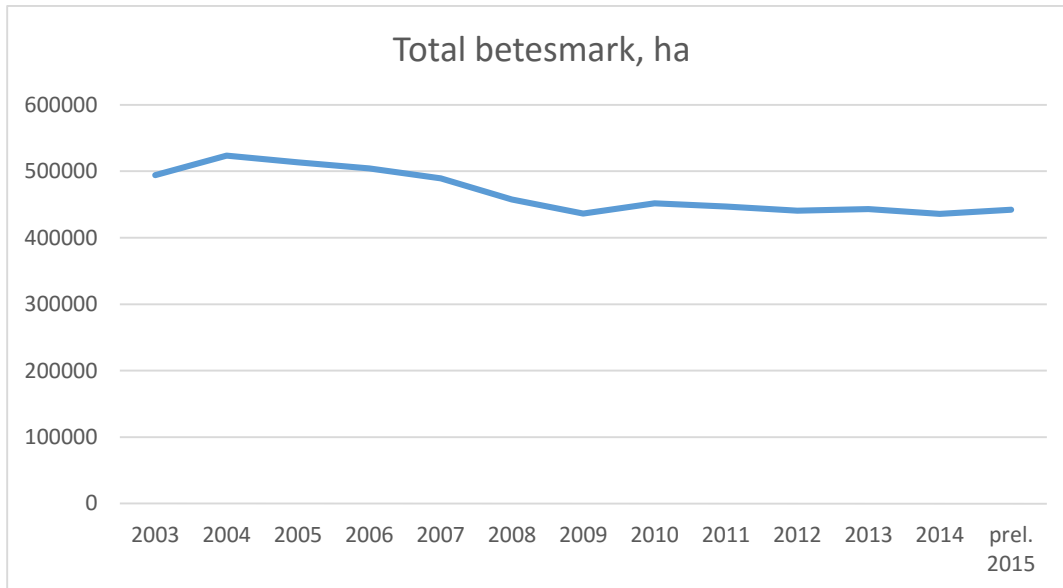
Svensk lammproduktion befinner sig på tre marknader, kött, skinn och ull samt samhällsnytta genom att hålla landskapet öppet och bevarande av biologisk mångfald. Ofta uppgår stödintäkterna till lika stor del som slaktintäkter i ett svenskt lammföretag. Lammproduktionen tillsammans med nötköttsproduktionen skiljer sig från övrigt landsbygdsföretagande genom att en så stor del av omsättningen är stöd vilket gör det väldigt sårbart vid stora plötsliga förändringar i stödsystemet. Förändringar inom marknaden samhällsnytta påverkar i sin tur även de andra marknaderna då de är ömsesidigt beroende av varandra och därmed påverkas lönsamheten i hela företaget. Det finns också ett ömsesidigt beroende mellan lammproduktionen och samhället. De samhällstjänster som lamm- och nötköttsproduktionen levererar i form av öppet odlingslandskap och biologisk mångfald är svår att åstadkomma utan djur. Därför är det helt nödvändigt med en långsiktig lönsamhet i lammproduktion för att bevara dessa samhälls- och miljövärden. Men beroendeställningen är minst lika stark åt andra hållet. Ska det finnas svenskt lammkött att tillgå i våra butiker till ett pris som marknaden kan betala är ett långsiktigt och väl fungerande stödsystem helt avgörande.

För att skapa investeringsvilja krävs lönsamhet och ett förtroende för stödsystemet. Det skapas av att betalningar betalas ut i tid, att regler inte ändras under pågående åtagandeperioder och att det finns en långsiktighet i besluten. Det är också viktigt att det finns en förståelse och acceptans från allmänhetens sida för stödsystemen, inte minst med tanke på långsiktigheten.

Fårnäringen är starkast i skogs- och mellanbygd. Här är det högst påtagligt för näringens utveckling att fortsatt rovdjursförvaltning måste vara långsiktig, förutsägbar och rimlig för den enskilda. Rovdjursstrycket får inte i någon del av landet vara så högt att tamdjurshållning påtagligt försvåras eller omöjliggörs. Rovdjursförekomst som leder till skada och skaderisk kan inte anses som normal affärsrisk. De kostnader som skador och förebyggande av skador medför, bör fullt ut bekostas av staten. Det är inte enskilda personer och näringar som bör bekosta allmänhetens och statens ambitioner i förvaltningen av rovdjuren.

Sedan 2010 arbetar Jordbruksverket och Länsstyrelserna med en gemensam styrning och uppföljning av stödprocessen, den så kallade SUSS-tidsplanen (Styr och uppföljningssystem för SAM, SUSS). Arbetet syftar till att lantbrukarna ska få korrekta utbetalningar i rätt tid. Genom att styra och följa upp de olika delarna i stödprocessen så som kontroll, handläggning och utbetalning är målet att säkerställa effektivitet, kvalitet och likabehandling över hela landet. Det här är ett mycket viktigt arbete liksom förenklingsresan. Jordbruksverkets arbete med förenklingsresan syftar till att sänka kostnaderna inom stödhanteringen för såväl producenter som för myndigheter.

Den totala arealen ansökt betesmark är preliminärt 442 300 hektar år 2015, vilket är en ökning med 6 600 hektar (plus två procent) jämfört med år 2014. Att den ansökta betesmarksarealen minskade 2014 och nu ökat till 2015 kan bero på att det inte gick att söka nya miljöåtaganden 2014, vilket är ett exempel på hur företagen påverkas av nya programperioder. En ny betesmarksdefinition kom inför 2008 som i korta ordalag innebar en trädbegränsning på 50 träd/ha. Mellan åren 2007 och 2008 minskade den totala ansökta betesmarken med drygt sex procent. Året därefter, 2009 kom ytterligare en ny definition som innebar förenklat max 60 träd/ha och betesmarksarealen sjönk ytterligare nästan fem procent till ca 436 000 ha, se figur 5.

Figur 5. Totala arealen betesmark i Sverige, ha²⁶

Förändringar i regelverket runt stödsystemet kan få stora konsekvenser. I samband med att förändringar i Råds- och parlamentsförordningarna förhandlas bör det beaktas att stabilitet i villkoren är en viktig faktor för jordbruket. Samtidigt är det viktigt att stödsystemen inte är statiska utan att de förändringar som föreslås speglar de krav som ställs på dem både av jordbruket och av allmänheten. Det är därför viktigt att alla berörda aktörer aktivt följer förhandlingarna kring förändringar i den gemensamma jordbrukspolitiken för att skapa en så lång framförhållning som möjligt. Ett aktuellt exempel där många lammproducenter påverkas är de ändrade djurtäthetskraven där en förändring från 0,65 till 1 djurenhet per ha i praktiken innebär att i vissa fall 50 procent fler djur ska födas på oförändrad foderareal, detta slår hårt för t ex ekologiska producenter. Förändringen gäller från årsskiftet 2016.

Rovdjursproblematiken blir ett allt större hot mot den svenska lammproduktion där så väl lagstiftning som finansiering av merkostnader som uppstår i samband med rovdjursangrepp behöver ses över. Det är också viktigt med likvärdighet i bedömningar av djurskydd- och miljölagstiftning samt att de anpassas och moderniseras utan att tumma på djurvälferden.

²⁶ Källa: Jordbruksverket

Mål och Åtgärder

Marknad

Slutsatser

Det finns en stor marknadspotential för ett ökat utbud av svenskt lamm- och fårkött på den svenska marknaden. Det intresse för kvalitets- och premiumkött som finns i Sverige idag öppnar dessutom upp för uppfödarkoncept som kan skapa en merbetalning för lammköttet. Det finns en stor potential i bättre slutgödning av lamm och för slakterierna att gemensamt komma fram till åtgärder som kan stärka lammköttskvaliteten och därmed värdet på det svenska lammköttet.

Mål

Säkrad efterfrågan för svenskt lammkött som ger en stabil och långsiktig prisbild.

Åtgärder

1. Svenskt Kött ansvarar för att ta fram ett gemensamt sätt att kommunicera runt kött. Genom att, tillsammans med andra aktörer i branschen, skapa och förankra ett gemensamt språk för kvaliteten på lammkött.
2. Svenskt Kött, tillsammans med övriga aktörer i branschen, ansvarar för att lyfta och tydliggöra mervärdena än mer för svensk lammproduktion.
3. Dagligvaruhandeln, tillsammans med Fåravelsförbundet och LRF, genomför aktiviteter såsom säljtävlingar, konsument hos bonde och Bonde i butik.
4. Svenska Köttföretagen ansvarar för att förmedla den stora efterfrågan som idag finns på svenskt lammkött ut till befintliga och blivande lammproducenter.
5. Fåravelsförbundet ansvarar, tillsammans med övriga aktörer, för att förbättra ätkvaliteten på lammkött genom att bl.a. genomföra projektet Lammyftet.
6. Slakterierna ansvarar för att kunna sortera och selektera olika köttkvaliteter.
7. Slakterierna och svensk dagligvaruhandel ansvarar för att driva innovativ produktutveckling utifrån kommande konsumenttrender.
8. Svenskt Kött ansvarar för att förse branschen med en kontinuerlig omvärldsanalys för trender.
9. Svenska Köttföretagen och slakterierna ansvarar för att skapa modeller för kontraktering som skapar stabilitet genom att producenter, slakteri och dagligvaruhandel samarbetar. Modellen ska underlätta nyinvesteringar och skapa ett förtroende hos finansiärer. Fler aktörer jobbar med frågan och t ex LRF har modeller för sådana kontrakt. Dessa erfarenheter bör tas tillvara.
10. Svenska Köttföretagen jobbar för att förstärka kommunikationen mellan primärproduktion, slakterier och dagligvaruhandel.
11. LRF Kött tillsammans med Jordbruksverket och Svenska Köttföretagen ansvarar för att bilda en grupp för att utveckla statistik och nyckeltal för livsmedelskedjan, där Svenska Köttföretagen tar på sig ansvaret att vara sammankallande.

Export

Slutsatser

Inom Handlingsplan lamm är slutsatsen att kött och semin är de verksamhetsområden som främst bör fokuseras på i en exportsatsning. Det finns ett intresse från Danmark, USA och Norge att importera svenskt avelsmaterial. För att möjliggöra detta krävs en fungerande svensk seminverksamhet och nödvändiga exportcertifikat. Det krävs också att Sverige får Scrapiestatus "försumbar risk".

Det finns troligen en möjlighet att öka de svenska lantbrukarnas och slakteriernas lönsamhet genom att få avsättning för andra delar av lammet än kvalitetskött, till en högre prisnivå än vad som sker idag. Det gäller främst de delar av djuret som normalt inte efterfrågas av svenska konsumenter. Kött- och charkföretagen bedömer att Japan, Ryssland och Kina är potentiella marknader.

Mål

Att uppnå Scrapie-status "försumbar risk".

Att möjliggöra för export av livdjur och semin från Sverige.

Att utreda möjligheterna för export av andra delar av lammet än de som normalt konsumeras i Sverige.

Åtgärder

12. Jordbruksverkets driver arbetet med att uppnå Scrapie-status "försumbar risk".
13. Svenska Fåravelsförbundet undersöker möjligheten att starta upp en fungerande seminverksamhet för att kunna exportera till Danmark, USA och Norge.
14. KLS Ugglarps undersöker intresset från Japan, Ryssland och Kina, samt räknar på eventuellt mervärde och vilka volymer som krävs för att exportera de delar av lammet som normalt inte äts i Sverige.

Produktion

Slutsatser

Det finns en stor efterfrågan på svenskt lammkött. För att möta efterfrågan behöver svensk lammproduktion öka. En ökning som måste drivas av lönsamhet. Lammproduktionen skiljer från annan animalieproduktion på så vis att det tillkommer många nya producenter samtidigt som förhållandevis många avvecklar sin produktion efter några år. Det gör att det finns ett stort behov av baskunskap och rådgivning för nybörjare samtidigt som det är viktigt att det finns kunskap att tillgå framför allt inom management för de som önskar att satsa och utöka sin produktion i större skala och uppnå lönsamhet. En ökad produktivitet och medveten satsning på en hög kvalitet av slaktkroppar är vägar till ökad lönsamhet. Visionen lyder:

Vi vill möta den stora efterfrågan på svenskt lammkött genom att jobba för en lönsam och livskraftig svensk lammproduktion i världsklass.

Mål

Att öka produktionen med 0,2 sålda lamm per tacka fram till 2020.

Att öka 50 gram i daglig tillväxt på lammen till 2020.

Att höja snittklassningen på slaktlamm till R, 2+ och 19,5 kg till år 2020.

Att nå ökad lönsamhet inom svensk lammproduktion.

Åtgärder

15. Gimrarna ansvarar för att tillsammans med Lammproducenterna och Svenska Fåravelsförbundet inventera behovet av rådgivning, göra en kartläggning av vad som redan finns att tillgå och utifrån det ta fram åtgärder för att möta behovet som kvarstår. Det är viktigt att det finns rådgivning att tillgå för samtliga typer av lammproducenter, så väl till nybörjare som spetsrådgivning till företag i utveckling.
16. LRF Kött ansvarar för satsningen på utvecklingsgrupper men önskar samarbete med Lammproducenterna, Svenska Fåravelsförbundet och Gård & Djurhälsan.
17. Svenska Fåravelsförbundet ansvarar för utvecklingsarbetet av produktionsverktygen Foderstatsprogram Elitlamm foder, uppföljningsprogram Elitlamm analys, Fårhälsoprogrammet samt att utveckla produktionsuppföljningen på gårdsnivå för att få fler att upptäcka nyttan av att följa upp biologiska och ekonomiska nyckeltal.
18. Svenska Fåravelsförbundet ansvarar för en utbildningsinsats i uppföljnings- och managementprogrammet Elitlamm.
19. Svenska Fåravelsförbundet ansvarar för att utveckla totalindex och avelsvärde för hållbarhet i avelsvärderingen tillsammans med rasföreningarna.
20. Svenska Köttföretagen ansvarar för att utveckla konceptet Monitor farms vilket innebär att handplocka gårdar där ny kunskap omsätts i praktiken och erfarenheter och resultat delas med andra producenter.
21. LRF Kött ansvarar i samarbete med LRF regionerna för att ta fram mentorprogram och gårdsträffar med goda exempel. De önskar samarbete med Lammproducenterna, Svenska Fåravelsförbundet och Gård & Djurhälsan i detta arbete.
22. Lammproducenterna ansvarar för att skapa en plattform för arbetsgivare och arbetstagare för att lösa arbetstoppar.
23. Hushållningssällskapet ansvarar för att ta fram basfakta om:
 - Byggnader- ekonomiskt bärbara typbyggnader, rationell hantering.
 - Ekonomi och marknad där en del är att undersöka möjligheterna för att ta fram produktionsgrenskalkyler för försäljning. Kalkylerna ska gå att ändra i efter egna behov och de ska uppdateras några gånger per år.
24. Gimrarna ansvarar för att ta fram basfakta om:
 - Djurmaterial till olika produktionsmodeller, korsningsmodeller, råd vid inköp (även anpassade till besättningar som ska uppföröka snabbt), selektion av avelsdjur samt val av bagge.
 - Management – Utfodring och grassmanagement.
25. Gård & Djurhälsan ansvarar för att sammanställa och informera om basfakta rörande djurhälsa vilket innefattar parasitstrategier på gårdsnivå, smittskydd, hullbedömning och lammöverlevnad.
26. Gård & Djurhälsan ansvarar för att i samråd med SLU och SVA utveckla riktlinjer för en nationell strategi mot parasitresistens.

27. Gård & djurhälsan ansvarar i samarbete med Svenska Köttföretagen för att undersöka möjligheterna för att utveckla internationell benchmarking via Agri Benchmark Beef and Sheep network. Gård & Djurhälsan är idag ansvarig för inrapportering av data till Agri Benchmark för nötköttet.
28. Svenska Fåravelsförbundet ansvarar för drift av seminestation för får.
29. Gård & Djurhälsan ansvarar för utbildning av djurägare i seminteknik.
30. LRF Kött ansvarar för att ta fram faktamaterial till Naturbruksgymnasierna för att öka attraktionskraften för svensk lammproduktion.
31. Lammproducenterna ansvarar för att göra uttagningar för "Young shepherd of the year" som ett led i att öka attraktionskraften för svensk lammproduktion.
32. LRF Kött i samarbete med Gotland Grönt Centrum ansvarar för att arbeta vidare med satsningen för att få till en eftergymnasial utbildning på Gotland för lammföretagare.
33. Svenska Köttföretagen tillsammans med berörda aktörer ta fram en behovsanalys för framtida forskningsbehov.

Ull och Skinn

Ull

Slutsatser

Ullbranschen i Sverige är fragmenterad. Det finns ingen ullhantering i större skala som har möjlighet att samla ull över större geografiska områden i Sverige. Det finns ullhantering i mindre skala med möjlighet att samla in ull över större geografiska områden i Sverige, där Toarps gård är den största aktören. Det finns dock inte någon nationell klassificering av ull, vilket är en förutsättning för en rationell hantering. Större delen av den svenska ullen slängs, bränns upp eller grävs ned. Det finns dock en enorm potential för ull på den svenska marknaden. Nya användningsområden för den svenska ullen kan vara en betydande faktor för att öka lönsamheten i svensk lammproduktion.

Mål

Öka värdet på all svensk ull.

Åtgärder

34. Fåravelsförbundet ansvarar för att ta fram en svensk klassificering för ull.
35. Fåravelsförbundet tar fram ett förslag på hur en effektiv hantering av klassificering, uppsamling, tvättning, sortering och försäljning av den svenska ullen skulle kunna hanteras.
36. Fåravelsförbundet tar fram riktlinjer för hur ullen ska hanteras i samband med klippning.
37. Fåravelsförbundet ansvarar för att utbilda fårägarna i hur ullen ska hanteras i samband med klippning.
38. Fåravelsförbundet uppmuntrar Svenska spinnerier att organisera sig och enas om en gemensam företrädare för spinnerierna i Sverige.
39. Fåravelsförbundet ansvarar för att undersöka vilka möjligheter som den svenska ullen har på den svenska marknaden. Ett innovativt synsätt krävs.
40. Fåravelsförbundet undersöker möjligheterna till export av olika ullkvaliteter.

Skinn

Slutsatser

Det finns en stor efterfrågan av lammskinn från rasen Gotlandsfår på den svenska marknaden. Dessa lammskinn är också mycket efterfrågande för export. För närvarande så görs ingen vidare kategorisering av skinn från övriga raser i Sverige. Dessa benämns ofta som vita skinn utan någon vidare kvalitetsbedömning. För närvarande är det ett överskott av dessa skinn i Sverige. Det bedöms dock att det finns en stor potential på den svenska marknaden. Idag säljs i huvudsak importerade skinn i svensk handel.

Mål

Öka värdet på alla svenska skinn.

Åtgärder

41. Fåravelsförbundet identifierar vilka användningsområden skinnen från respektive ras som finns tillgängliga i Sverige kan ha utifrån dess speciella egenskaper.
42. Fåravelsförbundet undersöker marknadsmöjligheter inom varje skinnkategori som är identifierat enligt ovanstående punkt.
43. Fåravelsförbundet undersöker vilka marknadsmöjligheter det finns för nappaskinn.
44. Fåravelsförbundet undersöker möjligheterna för export inom varje skinnkategori som är identifierad enligt ovanstående punkt.

Stöd och Regler

Stödsystemet

Slutsatser

Svensk lammproduktion är till stor del beroende utav stödsystemet. Ofta uppgår stödintäkterna till lika stor del som slaktintäkten i ett svenskt lammföretag. Det är därför helt avgörande att det finns en tilltro till stödsystemet för att lammproducenter ska våga investera. Förtroende för systemet skapas av att betalningar betalas ut i tid, att regler inte ändras under pågående åtagandeperioder och att det finns en långsiktighet i besluten. Det är också viktigt att det finns en förståelse och acceptans från allmänhetens sida för stödsystemen, inte minst med tanke på långsiktigheten.

Mål

Ökat förtroende och acceptans för stödsystemet.

Åtgärder

45. Näringsdepartementet och Jordbruksverket föreslås att, tillsammans med Länsstyrelserna ta tillvara på erfarenheter från 2015 års stödhantering i syfte att säkerställa att rutiner kopplade till stödhanteringen fungerar även vid införandet av nya stöd och ersättningar så att utbetalningarna kan ske så tidigt som möjligt.

46. Jordbruksverket och branschen tar ett gemensamt ansvar för att skapa tydliga rutiner kring regelförändringar. Från branschen önskas ökad kommunikation och att det säkerhetsställs att näringen i god tid får information om regelförändringar. Jordbruksverket önskar att det finns en grupp från branschen att tillgå som svarar snabbt och ger input till Jordbruksverket när regelförändringar arbetas fram.
47. För att öka acceptansen hos allmänheten krävs kommunikations- och informationskampanjer som ger svar på vad pengarna går till och varför. Vad är det stöden används till? LRF ansvarar för frågan och Landsbygdsnätverket skulle kunna fungera som bärare av budskapet. Det finns erfarenheter från liknade kampanjer i Finland och Österrike.
48. LRF är ansvarig för påverkansarbete gentemot politiker för stödsystemens acceptans.

Enklare stöd och regler

Slutsatser

Det är viktigt att regelverket är lätt att förstå och att det finns en stabilitet. Stabilitet är en faktor att beakta när förändringar i stödsystemen diskuteras. Förändringar kan dock inte uteslutas varför det är viktigt att branschen aktivt följer processen kring förändringar i regelverken för att skapa så lång framförhållning som möjligt för producenterna. Under våren 2016 kommer en översyn av djurskyddslagstiftningen. Det är viktigt att lagstiftningen anpassas och modernisera, men utan att tumma på djurvälståndet. Likvärdighet i bedömningarna av djur- och miljölagstiftningen är en annan viktig fråga i sammanhanget.

Mål

Enklare stöd och regler.

Åtgärder

49. Det är önskvärt med ett fortsatt tätt samarbete inom EU vad gäller regelförenklingar. Näringsdepartementet och Jordbruksverket som ansvarar för lagstiftningsarbetet, bör fortsatt bevaka när nya förenklingar sker i EU och så fort som möjligt analysera potentialen för genomförande i Sverige.
50. För att kunna påverka de sanktionsnivåer som regleras på EU-nivå tar LRF och berörda aktörer fram ett underlag kring vilka nivåer som är rimliga för sanktioner och avdrag för tvärvillkors- och förgröningsavvikelse. LRF ansvarar för att på EU-nivå driva frågan för rimliga sanktioner.
51. Branschen jobbar för en förändring av djurtäthetskraven (djurenheter per ha) i LFA-områdena.
52. Branschen jobbar för en förändring över hur en tacka värderas för djurtäthetsberäkningen.
53. Jordbruksverket tillsammans med näringsdepartementet ansvarar för en fungerande överlappning mellan programperioderna både i nationell tillämpning och vid framtagande av nya EU-regler.
54. Jordbruksverket ansvarar för att arbetet med typgodkännande av stallar fortgår.
55. Länsstyrelserna tillsammans med Jordbruksverket fortsätter arbetet med likvärdigheten. Det är viktigt att djurskyddslagen tolkas lika och tillämpningen av den. Det är även viktigt att säkerställa kompetensförsörjning över tid.

56. Lammproducenterna, Sveriges Fåravelsförbund, LRF Kött och Jordbruksverket fortsätter dialogen kring beteslagstiftningen för att se över möjligheten att kunna ta in djur från bete och slutgöda inför slakt.
57. LRF Kött, Lammproducenterna och Svenska Fåravelsförbundet ansvarar för att driva frågorna:
 - Ranchdrift för får bör vara tillåtet, utan vindskydd om annat skydd finns.
 - Embryotransfer bör vara tillåtet utan att behöva söka dispens.
58. Jordbruksverket bör fortsätta det pågående arbetet att tillsammans med Länsstyrelserna och Livsmedelsverket ge de officiella veterinärerna vägledning för kontroll av djurskydd vid slakt samt förbättra kommunikationen mellan myndigheterna.
59. Naturvårds- och Jordbruksverket bör ansvara för likvärdigheten inom miljölagstiftningen, så att tolkningen är densamma oavsett kommun.
60. Regeringen föreslås arbeta för att nationella beslut om produktionsmedelsskatter föregås av en analys av hur konkurrenskraften påverkas för de företagare som berörs.
61. LRF ansvarar för att rätt kompetenser finns med i bevakningsarbetet för den nya arrendelagstiftningen.
62. LRF Kött, Svenska Köttföretagen, Lammproducenterna och Svenska Fåravelsförbundet ska tillsammans motverka införandet av köttskatt.

Sänkta kostnader

Slutsatser

För att stärka den svenska lammproduktionens konkurrenskraft är det viktigt att identifiera vilka delar i lagstiftningen som ger ökade kostnader, hur stora de är samt hur dessa ska hanteras. Jordbruksverkets arbete med förenklingsresan är ett viktigt arbete för att sänka kostnaderna inom stödhanteringen för såväl producenter som för myndigheter. Rovdjursproblematiken kräver såväl översyn av lagstiftningen som en egen finansiering av kostnader för skydd mot rovdjur.

Mål

Arbeta för sänkta kostnader så väl inom produktionen som för administrationen runt stödhanteringen.

Åtgärder

63. LRF Kött ansvarar för att utreda/undersöka vilka delar i djurskyddslagstiftningen som ger en ökad kostnad samt kvantifiera dessa kostnader. Arbetet sker i samarbete med berörda aktörer.
64. LRF Kött ansvarar för en översyn av märknings- och journalföringsregler, vilka förenklingsåtgärder går att göra och vad görs inom detta område i EU.
65. Svenska Köttföretagen tillsammans med LRF Kött ansvarar för att utreda/undersöka vilka delar i livsmedelslagstiftningen som ger en ökad kostnad och kvantifiera dessa kostnader.
66. LRF ansvarar för att utreda/undersöka vilka delar i miljölagstiftningen som ger en ökad kostnad och kvantifiera dessa kostnader.
67. LRF och Livsmedelsverket bör tillsammans arbeta för ett enklare regelverk och en kontroll som skapar värde för livsmedelsföretagen.
68. Det kan i dagsläget skilja sig mellan handläggare för vad som krävs för att få utbetalt projektstöd. Jordbruksverkets handläggarstöd med rutiner som alla stödmyndigheter ska följa när de handlägger ärenden för att bedömningen ska bli så likvärdigt som möjligt över hela

landet är därför fortsatt viktigt. I den nya programperioden 2014-2020 har Jordbruksverket lagt mycket fokus på att rutinerna ska bli ännu mer enhetliga. Därför har både personer som arbetar med ansökan om stöd och ansökan om utbetalning varit involverade i hela rutinarbetet, både från Jordbruksverket och från andra stödmyndigheter.

69. Jordbruksverket ansvarar för att besvarar frågeställningen "Hur går man tillväga när fel uppstår i samansökan på grund av oklara regler?" SAM Internet har underlättat mycket i ansökningsförfarandet av gårdsstöd och ersättningar inom Landsbygdsprogrammet men 2015 fungerade det dock sämre på grund av att reglerna inte var klara vid öppnandet. Det kan finnas anledning att ta hänsyn till detta vid handläggningen av stöden.
70. Länsstyrelserna och Jordbruksverket bör arbeta för omedelbar muntlig återkoppling vid kontrollbesök samt fortsätta arbetet med riskbaserad djurskyddskontroll och att hänsyn tas till befintliga kontrollprogram vid riskvärdering. Samt arbeta för stärkt kompetens och i största möjliga mån likvärdiga bedömningar hos kontrollanter.
71. Regeringen uppmanas till att avsätta medel (ej från LBU-medel) till rovdjursstängsel i hela landet. Det måste avsättas tillräckligt med medel så att alla relevanta djurhållare som ansöker ska kunna erhålla ersättning för rovdjursstängsel.
72. Jordbruksverket, Naturvårdsverket, LRF Kött, Lammproducenterna och Svenska Fåravelsförbundet bör tillsammans föra en dialog om huruvida en djurhållare vars djur löper risk för att utsättas för en rovdjursattack har tillräcklig möjlighet att skydda sina djur genom att ställa upp dessa under pågående betessäsongs eller om nu gällande lagstiftning behöver förtydligas.
73. LRF Kött, Lammproducenterna och Svenska Fåravelsförbundet arbetar för att djurhållare vars djur har utsatts för en rovdjursattack inte ska kunna åtalas för brott mot djurskyddslagen för sådana skador på djuren som är direkt kopplade till rovdjursattacken.
74. LRF tar på sig ansvaret för att jobba för en force majeure i femårsåtagande miljöstöd för att hävda naturbetesmarker om rovdjurstrycket omöjliggör bete.

Tydlig politisk viljeriktning för stärkt konkurrenskraft och tillväxt

Slutsatser

Det behövs en tydlig viljeriktning för stärkt konkurrenskraft och möjlighet för tillväxt. Finns politisk vilja är det fullt möjligt med en ökad konkurrenskraft men med bibehållen god djuromsorg.

Mål

Att arbeta för en tydlig politisk viljeriktning för stärkt konkurrenskraft och tillväxt.

Åtgärder

75. Svenska Köttföretagen ansvarar för att arbetsgruppen Stöd och regler tar ett helhetsgrepp över Handlingsplanen och gör inspel utifrån den till Livsmedelsstrategin.
76. LRF ansvarar för påverkansarbete mot kommuner och landsting för offentlig upphandling.
77. LRF ansvarar för det regionala påverkansarbetet för en tydlig politisk viljeriktning för stärkt konkurrenskraft och tillväxt.

78. Hela branschen har ett gemensamt ansvar för att höja statusen för branschen och för de enskilda lantbruksföretagen genom att lyfta det positiva som vi tillsammans bidrar med och kan åstadkomma.

Kontroller

Slutsats

Kommunikationen och det personliga bemötandet är oerhört viktigt i en kontrollsituation och gäller så väl kontrollant som den som blir utsatt för kontroll. Föranmälda kontroller, checklistor och viljan att samordna kontroller är förändringar i rätt riktning, men mer behövs. Det är viktigt att sanktioner står i proportion till kontrollavvikelse och att den som blir kontrollerad vet vilka avvikelser som kommer att rapporteras vidare av kontrollanten. Det finns idag ett bra hjälpmedel för egen kontroll i form av Miljöhusesynen²⁷. Den uppdateras kontinuerligt och kan användas för egenkontroll.

Mål

Arbeta för tydlighet, trygghet, effektivitet och ett bra bemötande i samband med kontroller.

Åtgärder

79. Jordbruksverket arbetar med att effektivisera kontrollerna genom samordning och tar också fram checklistor. Arbetet med kontroller är en del i förenklingsresan.
80. Jordbruksverket, Länsstyrelserna, LRF, Lammproducenterna och Svenska Fåravelsförbundet ska fortsatt gemensamt arbeta för att förbättra bemötande i samband med kontroll. Det är viktigt med en muntlig återkoppling innan kontrollanten åker ifrån gården. Kontrollanten bör kommunicera vilka avvikelser man sett och som man kommer att ta med i kontrollrapporten. Målet är att 90 procent av kontrollrapporterna ska vara utsända inom 21 dagar.
81. LRF får i uppdrag att arbeta för hur vi får ut största möjliga nytta utav Miljöhusesynen för att undvika sanktioner i samband med kontroll.

²⁷ www.miljohusesyn.nu